2. Кивлюк О.П. Педагогічна сутність формування елементів комп'ютерної грамотності молодших школярів // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 2 (31.) – С. 34-38.

3. Мелешко В. Шестилітні під увагою керівника малокомплектної початкової школи // Початкова школа. – 2002. – № 4. – С. 63.

4. Кремень В. Цього року вперше повною мірою виконується програма комп'ютернизації сільських шкіл // Освіта України. – 2003. – № 96. – 23 грудня.

З.М.Діхтяренко

ПІДРУЧНИКИ ТА ЗОШИТИ З ОСНОВ ЗДОРОВ'Я – ПЕРШИЙ КРОК ДО ФОРМУВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР

Актуальність. З кожним навчальним роком виходять з друку підручники і зошити з основ здоров'я для учнів початкових класів. Розробки авторів (В.Г.Ареф'єв, П.І.Бей, Н.М.Бібік, Т.Є.Бойченко, Н.О.Будна, О.В.Гнатюк, Н.В.Діптан, Г.Я.Жирська, О.Б.Качеров, О.М.Кікінеджі, Н.С.Коваль, О.І.Манюк, О.Я.Савченко) цих літературних джерел спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я учнів.

Метою статті є дослідження змісту підручників і зошитів з основ здоров'я.

Завдання статті – визначити, які підручники і зошити з основ здоров'я сприяють найкращому формуванню наполегливості молодших школярів засобами рухливих ігор.

В місті Умані всі початкові класи загальноосвітніх шкіл навчаються за підручниками «Основи здоров'я і фізична культура», які рекомендовані Міністерством освіти і науки України [11]. Подаємо коротку їх характеристику.

Підручники для першого класу [5, 6, 9].

Автори підручника «Основи здоров'я» Т.Є.Бойченко та О.Я.Савченко у розділі «Любий першокласнику» звертаються до дітей та пропонують зосередити увагу, «йдучи сторінками книжки», на зміцнення свого здоров'я. В другому розділі «Ознаки здоров'я» розповідається, як дбати про здоров'я, щоб не хворіти. У третьому розділі «Ти ростеш» розписаний розпорядок дня для учнів; про робоче місце та його значення для постави; як бути чистим і охайним; як доглядати за тілом, волоссям, зубами, очима, вухами та носом; як правильно харчуватися, рухатися та загартуватися. Четвертий розділ «Цінуй життя і здоров'я» розкриває теми:

«Твої права», «Твої порадники і захисники», «Сім'я і здоров'я», «Твої друзі», які готують учнів до буденного життя. Розділ «Настрій і здоров'я» навчає правилам спілкування. У розділі «Безпека життя» пропонується закріпити знання про те, як поводитися наодинці вдома – небезпека від вогню, газу, води, отруєння; безпека в ліфті, на вулиці та в школі, на відпочинку; як поводитися з незнайомцями; що робити, якщо заблукаєш. Розділ «Бережи і зміцнюй здоров'я» розкриває для першокласників методи та засоби для збереження й зміцнення здоров'я. У восьмому розділі «Фізичні вправи» на малюнках показано, як правильно робити ранкову гімнастику; вправи для фізичного розвитку та виправлення постави.

О.В.Гнатюк також звертається до школярів у розділі «Дорогий першокласнику!». У розділі «Фізична культура і здоров'я» учні сторінками книжки мандрують до країни Фізкультурі, де пояснюється про значення спортивного одягу та взуття; про здоров'я і його ознаки; як дбати про своє здоров'я та піклуватися про здоров'я в сім'ї; що робити, якщо захворієш. Для першокласників розписаний розпорядок дня та вправи ранкової гімнастики. У цьому розділі пояснюється: як стежити за поставою та загартовуватися; як росте і розвивається людина, її органи чуття, як зберегти зір, слух, зуби; про користь чистоти, правильного харчування, усмішки, руху. Наводяться приклади ігор та забав. У розділі «Основи безпеки життєдіяльності» розповідається що робити, коли сам удома; про небезпечні ситуації; як поводитися з незнайомими людьми; про особисту безпеку; що робити, якщо заблукаєш; як іти вулицею та переходити дорогу та як відпочивати. На протязі всієї книжки є запитання для школярів та загадки, а в кінці підводяться підсумки гри «Перевір себе». Існує два додатки до тем «Рух – це здоров'я» й «Ігри та забави».

В експериментальному підручнику для першого класу автори Н.О.Будна, П.І.Бей, Г.Я.Жирська, О.М.Кікінеджі розробили 31 розділ, які говорять самі за себе: «Що вивчає курс «Основи здоров'я», «Ознаки здоров'я», «Щоденне піклування про своє здоров'я», «Дерево здоров'я», «Здоров'я і хвороби», «Як росте і розвивається людина», «Розпорядок дня», «Гігієна школяра», «Харчування та здоров'я», «Рух і здоров'я», «Загартування», «Цінність життя і здоров'я людини», «Право на здоров'я», «Здоров'я у сім'ї», «Ти і твої друзі», «Твої відчуття», «Органи чуттів», «Бережи органи чуттів», «Розвиток відчуттів», «Настрій і здоров'я», «Поведінка і здоров'я», «Дитина вдома», «Поведінка дитини в небезпечних ситуаціях», «Особиста безпека», «Безпека у школі», «Мікрорайон школи», «Безпечний перехід вулиці», «Дорога до школи», «Безпека під час відпочинку», «Відпочинок на природі».

Цей підручник деякими вчителями використовується як доповнення до основних підручників, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України.

Підручник для другого класу [1, 3].

В.Г.Ареф'єв та О.Б.Качеров у підручнику «Основи здоров'я і фізична культура» в кожному розділі розписують зміст та правила рухливих ігор. У розділах «До тебе, читачу», «Про твій зріст, вагу та обхват грудей», «Чого слід прагнути», «Щоб встигнути скрізь», «На зарядку ставай» звертають увагу читачів на дисциплінованість, зовнішність та як зберегти й поліпшити своє здоров'я. Автори зосереджують учнів на комплексах ранкової гімнастики без предметів, з малим і великим м'ячем, розписані три вправи для формування постави; як правильно дихати; фізкультурна пауза; особиста гігієна та спортивна форма школяра. Всі розділи розроблені відповідно до програмових вимог. У розділі «Легка атлетика» доводиться до відома учнів: правила поведінки та безпеки на заняттях із легкої атлетики; ходьба; стройові вправи; біг; стрибки; метання малого м'яча. Розділ «Гімнастика» допомагає вивчити школярам: правила поведінки та безпеки на заняттях із гімнастики; акробатичні вправи; вправи на рівновагу; вправи з лазіння і перелізання; виси та упори; танцювальні вправи. У розділі «Баскетбол» звертається увага дітей: правила поведінки та безпеки на заняттях із баскетболу; ловіння, передачі та кидки м'ячем. Розділ «Футбол» розкриває: правила поведінки та безпеки на заняттях із футболу; зупинки м'яча; удари та ведення м'яча; це цікаво знати. У розділі «Плавання» вивчаються: правила поведінки та безпеки на заняттях із плавання; плавання способом «кроль» на грудях. Розділ «Пересування на лижах» розширює знання учнів: правила поведінки та безпеки на заняттях із лижної підготовки; стійки з лижами і на лижах. У розділі «Ковзани» доводиться до відома учнів: правила поведінки та безпеки під час катання на ковзанах; техніка бігу по прямій і проходження поворотів. Останній розділ дає перелік навчальних нормативів і вимог із фізкультури для 2 класу.

Автори підручника «Основи здоров'я» Н.М.Бібік, Т.Є.Бойченко, Н.С.Коваль, О.І.Манюк у п'яти розділах «Людина та її здоров'я», «Ростеш і розвиваєшся», «Ти – особливий», «Настрій і здоров'я», «Безпека життя» розкривають для школярів значення здоров'я. На малюнку показують будову тіла учня та як за ним доглядати. Розписаний розпорядок дня. Пояснюється, коли і як харчуватися. Автори розкривають значення фізкультури для здоров'я; розписують чотири комплекси ранкової зарядки та ту ж саму кількість рухливих ігор для другокласників. У цьому підручнику можна знайти відповіді на запитання про ставлення до знайомих та незнайомих людей; про друзів, корисні та шкідливі звички, школу, сім'ю, емоції й спілкування і права дітей; як поводитися на самоті вдома з електричними приладами, газом, інструментами, небезпечними речовинами, водою, вогнем; як допомогти собі самому; розваги вдома; безпека в школі, в дворі, на дорозі; дорожня розмітка та перехрестя; поводження в лісі; сонце корисне і шкідливе; на льоду і на воді.

Підручник для третього класу [2, 4].

В.Г.Ареф'єв та О.Б.Качеров у підручнику «Основи здоров'я і фізична культура» в шести із дванадцяти основних розділів (гімнастика, легка атлетика, футбол, баскетбол, лижна підготовка, плавання) розписують зміст та правила рухливих ігор для відповідного віку та розкривають програмові вимоги до цих розділів. Автори запропонували три комплекси ранкової гімнастики та фізкультхвилинку. В п'яти перших розділах: «До тебе, читачу», «Про твій зріст, масу тіла, обхват грудей», «Чого ти маєш прагнути», «Руховий режим», «Правила загартування» розписані вимоги до загальних норм повсякденного здорового життя. Розділ «Гімнастика» знайомить учнів з правилами поведінки на заняттях з гімнастики; стройовими вправами; опорними стрибками; стрибки через скакалку; стрибки в довжину з місця; вправи для м'язів ніг; вправи на гімнастичній колоді; лазіння і перелізання; підйом переворотом; підтягування у висі; згинання і розгинання рук в «упорі лежачи». В розділі «Акробатика» доводиться до відома учнів: перекиди; стійка на лопатках; «місток» із положення лежачи і поворот на одному коліні; танцювальні вправи. Розділ «Легка атлетика» звертає увагу: правила поведінки на заняттях з легкої атлетики; біг; біг на 30 м; стрибки: стрибки в довжину; стрибки в довжину з розбігу через перепону способом «зігнувши ноги»; стрибки у висоту; метання малого м'яча. В розділі «Футбол» наведені: провила поведінки на заняттях з футболу; правила гри; техніка пересування; удари по м'ячу (удар внутрішньою частиною підйому по нерухомому м'ячу; удар по м'ячу з місця середньою частиною лоба); ведення м'яча; зупинка м'яча; відволікальні дії; відбирання м'яча; вкидання м'яча; жонглювання м'ячем; техніка гри воротаря. Розділ «Баскетбол» зосереджує увагу на правилах поведінки під час занять з баскетболу; стійка баскетболіста, пересування, зупинка стрибком; ведення м'яча, пересуваючись кроком і бігом. У розділі «Лижна підготовка» розписані: правила безпеки на заняттях з лижної підготовки; спорядження лижника; стійка лижника; повороти на місці; поворот навколо п'яток лиж; поворот навколо носків лиж; одночасний без кроковий хід; позмінний двокроковий хід; сходження «драбинкою» та «ялинкою»; гальмування «плугом» і «напівплугом». Розділ «Плавання» розкриває: правила поведінки; ковзання по воді на спині; плавання способом «кроль» на спині. В розділах «Самостійні заняття», «Продовжуй формувати поставу», «Самоконтроль» зосереджується увага на правилах проведення самостійних занять; формування правильної постави та перевірки вивченого.

Автори підручника «Основи здоров'я» Н.М.Бібік, Т.Є.Бойченко, Н.С.Коваль, О.І.Манюк запропонували для третьокласників книжку з шести розділів. Вони розписали чотири комплекси ранкової зарядки. У розділі «Людина та її здоров'я» зосереджується увага учнів на показниках здоров'я та як зберегти його; дається пояснення, завдяки чому людина

рухається. Розділ «Здоровий спосіб життя» розкриває значення працездатності й відпочинку, активного відпочинку; здоров'я, традиції та харчування; як попередити отруєння; що являє собою світ мікробів і хвороби; природні чинники здоров'я; батьківщина і здоров'я. В розділі «Цінуй життя і здоров'я» розповідається про сім'ю і здоров'я; про домівку та права дитини. Розділ «Настрій і здоров'я» містить для молодшого школяра все про поведінку і здоров'я; увага й пам'ять; корисні та шкідливі звички. В розділі «Безпека життя» розкриваються для молодших школярів всі можливі місця, де є дитина: безпечна поведінка вдома (тимчасове вимкнення електричного світла; безпечна електрика; небезпека від вогню; що таке евакуація?), в школі (що таке конфлікт? битися чи не битися?), безпека пішоходів (дорога з обмеженою оглядовістю; дорога за несприятливих умов; залізничний переїзд), безпека пасажирів (ти – пасажир; метро – підземний транспорт; ти на екскурсії), безпека там, де ти живеш (пожежонебезпечні, вибухонебезпечні предмети; незнайомі люди; небезпечні місця для розваг; тобі довірили ключі); природні лиха (гроза; буря; землетрус; повінь); безпечний відпочинок (сонце і вода; похід до лісу; не дикі, але небезпечні; вони підстерігають скрізь; будь обережним). Останній розділ «Перевір себе», поєднавши всі вище вивчені теми, перевіряє їх в учнів.

Учні 1-3-іх класів працюють у робочих зошитах, які доповнюють підручник, створений відповідно до програми курсу «Основи здоров'я», містять навчальний матеріал, який відповідає новим програмам Міністерства освіти і науки України та Державному стандартові початкової загальної освіти [7, 8, 10].

Вони призначені:

- формувати в молодших школярів свідоме ставлення до свого здоров'я та до здорового способу життя;
- розширювати уявлення про: гігієну; захист від інфекцій; правильне харчування; загартування організму; фізичні вправи.

Тут сформульовані *правила* спілкування й особистої безпеки вдома, на вулиці, в школі, на відпочинку.

Зошит можна використати як на уроці, так і вдома.

Отже, за результатами наших досліджень можна зробити загальні ***висновки:***

1. На нашу думку, автори В.Г.Ареф'єв та О.Б.Качеров найповніше розкрили в підручнику зміст основ здоров'я і фізичної культури для 2-го та 3-го класів. У кожному розділі цих літературних джерел розписані різноманітні рухливі ігри відповідної тематики, які сприяють найкращому формуванню наполегливості молодших школярів засобами рухливих ігор.

2. Робочі зошити доповнюють підручники практичним і теоретичним матеріалом, який необхідний для перевірки знань у молодших школярів не тільки в школі вчителем, а й у домашніх умовах батьками.

Список використаних джерел

1. Ареф'єв В.Г., Качеров О.Б. Основи здоров'я і фізична культура Підручник для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Просвіта, 2003. – 160 с.

2. Ареф'єв В.Г., Качеров О.Б. Основи здоров'я і фізична культура Підручник для 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Просвіта, 2003. – 160 с.

3. Бібік Н.М., Бойченко Т.Є., Коваль Н.С., Манюк О.І. Основи здоров'я: Підручник для 2 кл. – К.: Навчальна книга, 2003. – 96 с.

4. Бібік Н.М., Бойченко Т.Є., Коваль Н.С., Манюк О.І. Основи здоров'я: Підручник для 3 кл. – К.: Навчальна книга, 2003. – 111 с.

5. Бойченко Т.Є., Савченко О.Я. Основи здоров'я: Підручник для 1 кл. – К.: Навчальна книга, 2002. – 96 с.

6. Будна Н.О., Бей П.І., Жирська Г.Я., Кікінеджі О.М. Основи здоров'я. Експериментальний підручник. 1 клас. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 96 с.

7. Будна Н.О., Бей П.І., Жирська Г.Я., Кікінеджі О.М. Основи здоров'я: Робочий зошит. 1 клас. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 80 с.

8. Будна Н.О., Головко З.Л. Основи здоров'я: Робочий зошит. 3 клас. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 48 с.

9. Гнатюк О.В. Основи здоров'я і фізична культура: Підручник для 1 кл. /За ред. акад. С.Д.Максименка. – К.: Форум, 2003. – 127 с.

10. Діптан Н.В. Основи здоров'я: Робочий зошит. 2 клас. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003. – 64 с.

11. До серпневих нарад. Фізична культура //Фізичне виховання в школі. – 2003. – № 3. – С. 7-8.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені ПАВЛА ТИЧИНИ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 9

Київ

Видавництво
Науковий світ®

2004

Муковіз О.П.
Використання інформаційних технологій у формуванні вмінь самостійно-пізнавальної діяльності майбутніх учителів сільської школи.....62

Баліцька Н.Г.
Підготовка студентів до навчання рідної мови в сполучених класах....67

ДИДАКТИКА, МЕТОДИКА, НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Вашуленко М.С.
Реалізація ідей випереджувального навчання молодших школярів в умовах класу-комплекту.....73

Тевлін Б.Л.
Урок у малокомплектній школі.....77

Коберник Г.І.
Індивідуалізація навчання в сільській малокомплектній школі.....84

Комар О.А.
Застосування інтерактивних технологій на уроках математики.....91

Роєнко Л.М.
Каліграфічні хвилинки та особливості їх проведення в класах-комплектах.....99

Торчинська Т.А.
Система роботи з орфографії під час вивчення фонетики у початковій малокомплектній школі.....103

Кравчук О.В.
Застосування комп'ютерних технологій у сільській малокомплектній школі.....108

Діхтяренко З.М.
Підручники та зошити з основ здоров'я – перший крок до формування наполегливості молодших школярів засобами рухливих ігор.....115

Кучеренко І.А.
Розвиток стилістичних умінь і навичок упродовж вивчення фонетики 121

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ Й УЧНЯ

Дзега В.Д.
Психолого-педагогічна діагностика в сільських малонаповнюваних школах.....127